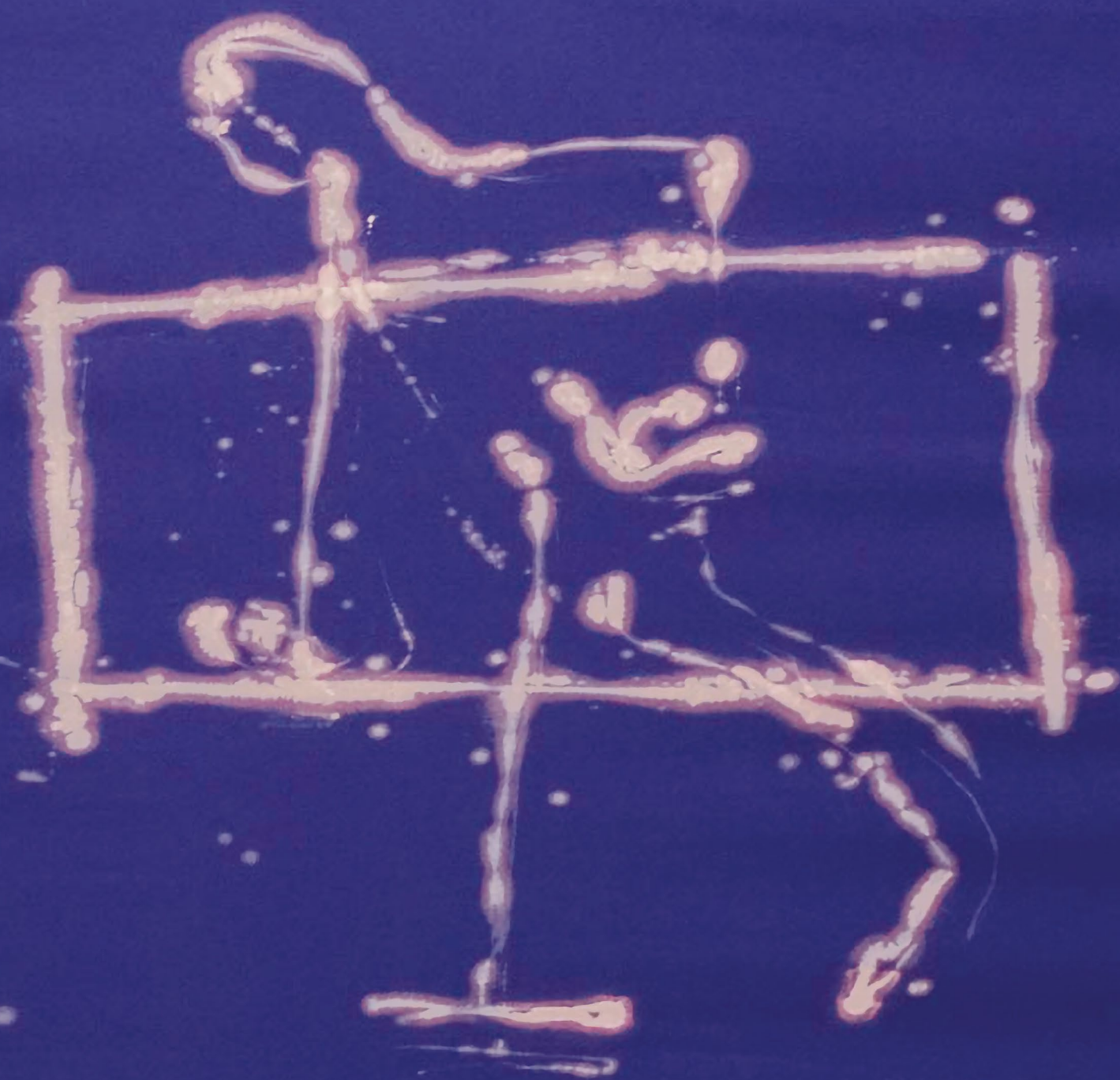

Ana Jotta

NL

On peut
On peut encore

07_09_2024_____05_01_2025

ELS WIELS WIE

INLEIDING

De voorbije vijftig jaar heeft Ana Jotta een persoonlijk artistiek vocabulaire ontwikkeld dat elke vorm van classificatie en identificatie overstijgt en zelfs tegenwerkt. Niet één herkenbare stijl, maar verschillende esthetische categorieën worden aangeboord, ondermijnd en overschreden om een wereld te creëren op haar eigen voorwaarden.

De tentoonstelling biedt niet zozeer een volledig overzicht van Jotta's oeuvre, maar richt zich op een specifiek aspect van haar werk: haar verruimde interpretatie van het medium tekenen. Voor Jotta is tekenen altijd buiten de lijntjes kleuren, een kwestie van potentiële verbanden tussen ogenschijnlijk losstaande beelden en verwijzingen blootleggen, verkennen of gestalte geven. Al tekenend eigent ze zich ook toe – ze pakt van, put uit en ontleent aan de wereld. De kunstenaar verrijkt de taal van het tekenen door een veld uit te vinden waarin schetsen, verf, steken, krabbels, krassen, silhouetten en knipsels een ecosysteem van overlappende gebaren vormen. Jotta vertaalt dingen naar betekenissen, beelden naar woorden, bij voorkeur op basis van gevonden of aangetroffen poëtische of affectieve beelden, die ze gebruikt om nieuwe dimensies in visuele rebussen aan te boren.

Curatoren: Anthony Huberman & Miguel Wandschneider

Coördinatie: Pauline Hatzigeorgiou

CURATOREN IN GESPREK

Miguel Wandschneider: Ana Jotta is een kunstenaar die niet aan een bepaalde techniek gebonden is. Haar manier van werken is uiterst gevarieerd en dankzij haar veelzijdigheid is ze altijd met het grootste gemak van het ene medium naar het andere overgesprongen. Ana heeft altijd al getekend, maar het is niet zo dat ze veel tekeningen produceert. In deze tentoonstelling is het tekenen vooral gebruikt als lens voor de selectie van de werken. De tentoonstelling omvat behalve tekeningen ook werken in andere technieken die duidelijk schatplichtig zijn aan het vocabulaire van het tekenen.

Anthony Huberman: Inderdaad, we hebben het niet alleen over tekenen als techniek, maar over tekenen in al zijn verschillende betekenissen en verschijningsvormen. Het is een tentoonstelling waarin 'tekenen', tussen aanhalingstekens, het uitgangspunt vormt om te onderzoeken in hoeverre een ruimere interpretatie van het tekenen als handeling meer licht kan werpen op Ana's werk in het algemeen.

MW: Een eerdere, veel kleinere versie van deze tentoonstelling was te zien in de Verenigde Staten, en in het Engels heeft 'to draw' vele betekenissen – trekken, slepen, ophalen, spannen, tevoorschijn halen, opendoen, dichtdoen enzovoort. Maar in het Frans werkt het woord niet op dezelfde manier.

AH: Dat is waar. In het Frans is het woord *dessin* of *dessiner* nauwer verbonden met het

tekenen op zich, hoewel het ook verwijst naar het idee van schetsen of ontwerpen. Wat wij in de tentoonstelling naar voren willen laten komen is dat tekenen, in Ana's geval, geen woord is dat een techniek aanduidt, maar eerder een benadering in bredere zin beschrijft.

MW: De meeste tentoongestelde werken hebben de lijn als formeel en expressief element gemeen, bijvoorbeeld een geborduurde lijn, een lijn die in stof is gebleekt, een lijn die op een scherm is getrokken of zelfs een lijn die in hout is gekerfd.

AH: Je hebt lijnen op papier, je hebt de lijntekeningen uit de stripwereld en er zijn de regels van handgeschreven brieven. Er zijn ook lijnen die worden getrokken door de draden waarmee kleine stukjes leer aan elkaar zijn genaaid.

MW: Deze tentoonstelling bood een kader om bepaalde aspecten van Ana's werk en werkproces samen te brengen. De meeste bezoekers zullen, denk ik, zodra ze de tentoonstelling binnenkomen, getroffen worden door de strikte spaarzaamheid van middelen, de snelheid in het maakproces, de voorkeur voor een eenvoudige en beknopte manier van uitdrukken.

AH: Zoals in *Desenho fantasma* [Spooktekening]. Dit werk voelt aan als een schilderij dat op weg is om weer een tekening of een voorlopige schets te worden. Het is een omgekeerd beeld. Het is aanwezig maar ook uitgewist en verwijderd, als een geest.

MW: Lange tijd koesterde Ana het verlangen om eerst en vooral schilderes te worden. Er is niets dat ze in de schilderkunst meer bewondert dan de discipline, het geduld en het doorzettingsvermogen die nodig zijn om het vak uit te oefenen. Voor haar eerste solotentoonstellingen, in commerciële galeries in de tweede helft van de jaren 1980, toen ze als professionele kunstenares kon gaan leven (een 'professionele amateur', zoals ze het zelf graag uitdrukt), besloot ze olieverfschilderijen te maken en te exposeren. Maar al gauw ging ze andere dingen maken: kleine objecten in brons of porselein, foto's, tekeningen, borduurwerken. Haar rusteloze temperament lijkt haaks te staan op een exclusieve schilderpraktijk.

AH: Bij mijn eerste bezoek aan Ana's appartement werd ik meteen geraakt door *Pathé-Baby*, dat geen tekening is maar een *object trouvé* waarin lijnen zichtbaar zijn in de spookachtige vorm van vouwen en plooien.

MW: Het is een niet-aangepaste ready-made, een oud projectiescherm dat ze kocht in een winkel in Brussel. Ana houdt van objecten die een eigen leven hebben gehad, ooit gebruikt zijn en hun leven hebben geleefd. Dat is duidelijk ook het geval met het oude tafelblad waarop ze een geometrische compositie heeft gekerfd (*Torso*) of het vuile tafelkleed waarop ze een geometrisch patroon heeft geborduurd (*The Ant's Place*).

AH: Een lijn kan natuurlijk ook veel minder abstract zijn en de vorm van letters aannemen. *On peut* en *On peut encore* lijken op

handschriftoefeningen uit schoolboekjes, die we allemaal hebben gemaakt om te leren hoe we van lijnen letters moesten maken. Zoals in alle werken uit deze reeks zijn de tekstfragmenten afkomstig uit een schoolboek.

MW: Ana's herhaaldelijk gebruik van bestaande beelden is in deze tentoonstelling veelzeggend. In *Chuva da Tarde* [Middagregen] verwijst ze naar een houtsnede uit het midden van de negentiende eeuw van de Japanse kunstenaar Utagawa Hiroshige, een bron die voor de meeste mensen niet herkenbaar zal zijn omdat slechts een paar elementen van de afbeelding zijn behouden: de figuur van een boer die in zijn schuit de rivier oversteeft, in de regen. De kleurrijke compositie van wolken citeert een bekend schilderij van Max Ernst, maar ook hier is slechts een deel van de oorspronkelijke compositie bewaard gebleven. In haar werk eigent zij zich ook vaak veel banalere beelden toe. De tekening van het jongetje (**Zonder titel, uit de serie *Os touros de Mary Foster***) behoort tot een reeks tekeningen die zijn overgenomen uit een kleurboek voor kinderen. De afbeeldingen in *Estação Rateira* [Rattenstation] komen uit een schoolboek. De lange kleurrijke tekening van een rij dansers in folkloristische klederdracht (**Zonder titel, 1987**) herschept een zwart-wittekening die een aardewerken potje sierde.

AH: In die lange rol maakt ze gebruik van een ander vocabulaire dat misschien wel het meest geassocieerd wordt met tekenen, namelijk de cartoon of het stripverhaal. Vooral in het Frans is het verband heel direct, want een cartoon is een *dessin animé*.

MW: Beelden uit strips komen best vaak voor in Ana's werk. Sinds 2018 heeft ze veel werken gemaakt waarin ze personages en andere details uit de *Krazy Kat*-strip van George Herriman gebruikt, zoals het muisje Ignatz in ***Entrada dos Artistas*** [Artiesteningang]. De lachende sneeuwpoppen zijn ontleend aan de strip *Calvin & Hobbes* van Bill Watterson. Meer recentelijk heeft ze andersoortige personages verwerkt – zoals het grappige personage in ***A Day Past*** – en andere iconografie uit de tekeningen van Rudolph Töpffer, de Zwitserse negentiende-eeuwse voorloper van het stripverhaal.

AH: Een van de connotaties bij een tekening is dat het een schets is, iets voorlopigs. Niet in de zin van aarzelend, maar meer dat er sprake is van een experiment, van iets uitproberen. Dat tekenen inherent verkennend van aard is. Het bezit niet de overtuigingskracht om te verkondigen dat iets het geval is, maar wordt gekenmerkt door een inherente dubbelzinnigheid. Ik denk dat dit naar voren komt in het werk ***Que Sais Je?*** [Wat weet ik?], dat helemaal geen tekening is in de technische zin van het woord – het is een zeefdruk op een gebruikte theedoek – maar het refereert op de een of andere manier aan dat idee van het verkennende, van het leren, van het proces van uitzoeken wat er gaande is in de wereld. En dan is er een monumentaal werk als ***Fala-Só*** [Alleenspraak], waarin de figuur er geschetst uitziet, bijna als een verschijning of een benadering van iemand, of iets; alsof het snel of plotseling is getekend, en toch permanent op zijn of haar plaats geëetst, waarbij alle gevoel van

het voorlopige of het voorbereidende verloren gaat – bleekmiddel houdt niet op stof, maar vreet eraan en graveert er voor altijd zijn sporen in. Het is dan ook geen subtiele lijntekening maar een monumentale sculptuur die een lijn door het gebouw trekt.

MW: In zekere zin is *Fala-Só* een ambigue voorstelling van de kunstenaar als een eenzame figuur, als iemand die voortdurend met zichzelf in gesprek is en moet zijn.

AH: Misschien wel het meest eenzame van allemaal is een sculptuur van een enkele letter uit de achternaam van de kunstenaar, *J*. Het is ook een enkele gebogen lijn, de vorm van de letter J. Het brengt ons terug naar tekenen als een vorm van schrijven, terug naar het klaslokaal en het leren van het alfabet, terug naar hoe Ana op deze voortdurend veranderende manier haar eigen identiteit situeert, waarbij zelfs haar eigen naam nooit stabiel is – de letter J verschijnt als een lijn, als een letter, als een monogram, als een sculptuur, als een paraplu, als een stuk gevonden gebogen keramiek, als een vorm die ze op straat vindt.

MW: Door te spelen met de eerste letter van haar achternaam als een soort handtekening, werpt Ana impliciet fundamentele vragen op als: Wat is een auteur? Wat maakt iets tot een oeuvre?

OVER DE KUNSTENARES

Ana Jotta (1946, Lissabon) creëert een oeuvre waarin ideeën rond auteurschap bevraagd worden en het onderscheid tussen kunst en leven vervaagt. Van eind jaren 70 tot eind jaren 80 werkte ze in het theater als actrice en als kostuum- en podiumontwerpster. Daarnaast ging ze als kunstenares aan de slag met alle denkbare media.

Er waren monografische tentoonstellingen van haar werk te zien in Kunsthalle Zurich (2024), Wattis Institute in San Francisco (2023), Festival d'Automne in Parijs (2022), Casa São Roque – Centro de Arte in Porto (2019), Temporary Gallery in Keulen (2018), Établissement d'en face in Brussel (2016), Le Crédac in Ivry-sur-Seine (2016) en Culturgest in Porto (2016). Haar eerste overzichtstentoonstelling opende in 2005 in het museum van Serralves (Porto), een tweede in 2014 in Culturgest (Lissabon). Ze woont en werkt in Lissabon.

EVENEMENTEN

Gesprek tussen de curatoren ^(EN)

Vrij. 06.09.2024, 18:30–20:00

Lezing over Ana Jotta door Clément Dirié ^(FR)

Don. 31.10.2024, 18:30–20:00

Look Who's Talking: Etienne Wynants ^(NL)

Zat. 09.11.2024, 14:30–15:30

Look Who's Talking: Regina Barunke ^(EN)

Zat. 23.11.2024, 14:30–15:30

Nocturnes met rondleidingen (NL/FR/EN)

Elke 1e woensdag van de maand, 11:00–21:00

DANK VOOR UW BEZOEK!

Met de gulle ondersteuning van:

M. & Mme António & Anne Castro Freire

Mme Sylvie Winckler

Casa São Roque – Peter Meeker Collection

Fundação Calouste Gulbenkian

Meer info op WIELS.ORG

 [WIELS_brussels](https://www.instagram.com/WIELS_brussels)

 [WielsBrussels](https://www.facebook.com/WielsBrussels)

 [wiels_brussels](https://www.tiktok.com/@wiels_brussels)

Image credit: Ana Jotta, *Fala-só*, 2016-17 (detail).
Bleach on blue twill, 1.60m × 40m. Courtesy of
the artist and greengrassi, London.

